

Т. А. Ісаєва

*Харків, ХОГО «Харківський обласний гендерний
ресурсний центр»,
директорка Музею жіночої та гендерної історії*

**НА ШЛЯХУ ДО ГЕНДЕРНОЧУТЛИВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ:
ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ МЕРЕЖІ ЦЕНТРІВ ГЕНДЕРНОЇ
ОСВІТИ У ВНЗ ТА ГЕНДЕРНОГО МУЗЕЮ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ
ГЕНДЕРНИХ ПІДХОДІВ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Модернізація сфери освіти є однією з найважливіших задач, що стоять сьогодні перед українським суспільством. Можлива вона лише за умови зміни певних усталених норм та стереотипів, і в першу чергу, гендерних – таких, що обумовлюють взаємодію людей різних статей. «Всесвітня декларація про вищу освіту для 21-го століття: підходи і практичні заходи» (Париж, 9 жовтня 1998 р.) наголошує, що в царині наукових досліджень і вищої освіти «необхідно продовжувати зусилля, які направлені на викорінення всіх стереотипів, що обумовлені ознаками статі, врахування гендерних аспектів у всіх дисциплінах і розширення участі жінок на всіх ступенях і у всіх дисциплінах, де вони недопредставлені, забезпечивши, зокрема, їх більш активну участь у процесі прийняття рішень».

Відправною точкою впровадження гендерних підходів в систему національної освіти став наказ Міністерства освіти і науки України від 10.09.2009 р. № 839 «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту», відповідно до якого керівники вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів зобов'язані забезпечити системну роботу щодо впровадження гендерних підходів у навчально-виховний процес. Цей наказ було розроблено на виконання Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». На жаль, доводиться констатувати, що в сучасній Україні система гендерної освіти відсутня, а упровадження гендерного компоненту в систему вищої освіти відбувається спорадично, здебільшого в закладах соціально-гуманітарного профілю завдяки діяльності та ентузіазму окремих викладачок та викладачів, з ініціативи громадських організацій та за підтримки міжнародних організацій та фондів. На думку українського експертного кола Гендерної стратегічної платформи, відсутність системного впровадження на державному рівні гендерного підходу в освіту, зокрема вищу є однією з причин гендерних загроз для України. Одним із шляхів вирішення цієї задачі може стати формування гендерночутливого освітнього простору і перетворення всіх його складових, зокрема українських вишів на гендерночутливі.

Гендерночутливий ВНЗ - це ВНЗ, що реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність з урахуванням гендерних підходів та має в змісті діяльності гендерну складову.

Саме у напрямку створення гендерночутливих ВНЗ і працюють члени Всеукраїнської мережі центрів гендерної освіти у ВНЗ (Далі – Мережа). Мережа народилася у 2012 р. у рамках проекту «Створення гендерного центру у ВНЗ – перший крок до впровадження гендерних підходів в систему вищої освіти», що реалізується за ініціативи Харківського обласного гендерного ресурсного центру у партнерстві із Фондом імені Фрідріха Еберта, представництво в Україні з 2011 р.

На сьогодні Мережею об'єднано центри та кафедри 24 ВНЗ різних міст України: Харкова, Сум, Слов'янська, Тернополя, Дніпропетровська, Маріуполя, Житомира, Ужгорода, Києва, Ніжина, Черкас, Кривого Рогу.

Впродовж 2011 – 2013 рр. співробітницями центрів спільно було розроблено низку документів щодо створення та діяльності центру гендерної освіти, як базису для впровадження гендерних підходів у систему діяльності вишу:

- алгоритм створення ЦГО;

- моделі ЦГО у виші;

- типове Положення про Центр гендерної освіти, що може бути використано при створенні ЦГО з урахуванням особливості ВНЗ;

- Концепцію діяльності Всеукраїнської мережі;

- Концепцію гендерночутливого ВНЗ з обґрунтуванням індикаторів, за якими можна вимірювати індекс гендерної чутливості освітнього закладу;

- вимоги щодо гендерної компетентності у Національній рамці кваліфікації.

У загальній скарбничці Мережі зібрані авторські проекти та методики щодо введення гендерного компоненту у навчальні дисципліни та позааудиторну роботу. З усіма документами можна познайомитися на сайті Мережі www.gendercenter.net.ua

Досвід діяльності Мережі свідчить, що заходи з гендерної тематики привертають увагу студентської молоді, сприяють підвищенню рівня її гендерної чутливості, активності, самореалізації та розкриттю творчого потенціалу. Розроблені та апробовані методики такі як: «Гендерний кінозал», «Гендерний відеоклуб», «Гендерквест», «Гендерний туристичний зльот», «Школа гендерного волонтерства», «Спортивне гендерне орієнтування», «Трамвай рівних можливостей», «Університет дружній до сім'ї», інтерактивні круглі столи, студентські наукові конференції з гендерної тематики, флеш-моби, акції та електронний журнал «Ми»

<http://gendercenter.net.ua/index.php/library> користуються популярністю у студентської молоді та безумовно заслуговують на вивчення та мультиплікацію.

Активність Мережі тісно пов'язана із інформаційно-просвітницькою діяльністю першого та поки що єдиного в Україні, на пострадянському просторі та в Східній Європі гендерного музею.

Музей жіночої та гендерної історії (Gendermuseum) створено за ініціативи гендерночутливої громадськості у партнерстві із Українським жіночим фондом, Глобальним фондом для жінок, Програмою рівних можливостей та прав жінок в Україні ЄС-ПРООН. Основною метою діяльності музею є гендерне просвітництво, гендерне виховання та інформування, сприяння реалізації державної політики у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, сприяння укріпленню позитивного образу України на міжнародному рівні як країни, що обрала демократичний шлях розвитку, укріпленню культурних зв'язків між Україною та іншими країнами, консолідації жіночого руху, привернення уваги до жіночої та гендерної проблематики журналістів та широких кіл громадськості.

Мотто діяльності музею – «Історію творимо, пишемо, зберігаємо», а його головне завдання – зібрати, систематизувати та зберегти експонати, що демонструють процес гендерного конструювання та доказують, що гендерні проблеми є не тільки проблемами жінок, але й всього суспільства; що, попри всі позитивні зміни у суспільстві, і жінки і чоловіки продовжують потерпати від гендерної дискримінації, що жіночий та гендерний рух в Україні і в світі є не епізодичним явищем, а природним і закономірним процесом, який відбувається продовж не одного сторіччя історії людства.

В структурі музею 12 експозицій, що висвітлюють різні аспекти гендерної проблематики. Колекція музею нараховує більш ніж 3000 експонатів, що передані з різних міст України та з різних країн світу: Італії, США, Швеції, Польщі, Грузії, Литви, В'єтнаму, Німеччини, Кореї, Фінляндії. Серед них документи, книжки та підручники, дитячі іграшки, диски, особисті речі гендерних теоретиків та практиків, сувеніри, знаряддя «легкої» жіночої праці, фотографії. Детальніше дізнатися про експозиції та колекцію музею можна навіть без очного відвідування стаціонарного музею, адже з 2010 р. в Інтернеті працює віртуальна версія Музею www.gendermuseum.com, завдяки якій експозиції Музею можуть відвідати всі, кому цікава гендерна проблематика. Віртуальний музей зроблено за допомогою флеш-технологій, що дозволяє використовувати віртуальну версію під час інформаційно-просвітницьких та виховних заходів навіть без доступу до Інтернету. Реальні та віртуальні експозиції містять потужну базу статистичної інформації та історичних даних.

На волонтерських засадах частину експозицій віртуального музею перекладено англійською мовою. З 2009 р. активно працює портал Музею www.gender.at.ua, який за роки існування перетворився на потужний інформаційний ресурс з гендерної проблематики, освітній медіа канал www.gendershow.rpod.ru. З серпня 2013 р. експозиції музею розміщені у стаціонарному приміщенні, що дало можливість вивести на новий рівень не тільки сам музей, але й надати новий поштовх і його роботі. На площі загальною кількістю 55 кв. м. розташовані інтерактивні експозиції, бібліотека, арт-проекти, а також влаштовані тематичні виставки, одна з яких присвячена темі «Жінка та війна». Загалом в робочому просторі музею виставлено понад 1500 експонатів.

Одним з напрямів діяльності музею є розвиток та використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяє музею бути інноваційним центром інтерактивної освіти.

З моменту створення музей веде активну інформаційно-просвітницьку діяльність серед широких кіл громадськості: студентської та учнівської молоді, держслужбовців, журналістів та інших верств населення, організуючі заходи на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Його ресурси як реальні, так і віртуальні використовуються у навчальному процесі, що дає можливість зробити викладання навчальних матеріалів більш наглядним, цікавим та інтерактивним.

За оцінкою гендерних експертів, системне включенням гендерного компоненту в навчально-виховний процес сприяє:

- підвищенню рівня лідерських якостей, асертивності, толерантності та конкурентоспроможності студентської молоді;

- самореалізації, покращенню навичок соціалізації та підвищенню соціальної активності;

- підвищенню рівня професійної компетенції, завдяки усвідомленню ролі гендерної складової у всіх сферах життєдіяльності суспільства та важливості її врахування у професійній діяльності.

В системі вищої освіти формується й виховується інтелектуальна еліта нації, представники і представниці якої завтра керуватимуть, прийматимуть рішення, писатимуть закони, будуватимуть, народжувати та навчати дітей. Все це має робитися на засадах гендерної рівності, поваги до особистості, незалежно від її статі. Саме це й обумовлює актуальність включення та розробки гендерних підходів в системі вищої освіти та трансформацію її на гендерночутливу.